

Pregled mikenoloških istraživanja

Maja Škiljan

Impozantne ruševine Mikene, antičkog grčkog grada smještenog u Argolidi na Peloponezu svega 9 km sjeveroistočno od Argosa, svjedoče o veličini i snazi jedne civilizacije koja je cvala između III i II milenija pr.n.e. Akropolski smještaj grada na visini od 278 m, kao i ciklopske zidine koje ga opasuju, mogu donekle ilustrirati društvene i političke prilike što su u njemu vladale u tom vremenu. Sve nam je to, međutim, kao i ono što se krije unutar bedema, poznato tek nepunih stotinjak godina, a da i ne govorimo o tome da iskopavanja još uvijek traju, a rezultati nisu ništa manje dragocjeni nego što su bili na samom početku.

Kako mikensku kulturu ne možemo pramatrati odvojeno od srodnih kultura egejskog područja III milenija, smatram da se kao početak istraživanja u tom smislu može navesti događaj koji se zbio na otoku Theri (danas Santorin) 1866.g., kad je došlo do snažne vulkanske erupcije, a tom je prilikom otkriveno prvo brončanodobno naselje na tom prostoru. Dvije godine kasnije, u iskopavanjima koja je vodio Britanski muzej, u Jalisu na otoku Rodu pronađene su i grobnice iz istog vremena s takozvanom "mikenskom" keramikom. Ali ipak, temelje poznavanju kretske-mikenske kao i njoj srodnih kultura postavila su istraživanja njemačkog trgovca Heinricha Schliemanna. Interesantno je da je on proučavajući Homera pošao tragom njegovih epova i, kako kaže E. Meyer, "skinuo veo s milenija grčke rane povijesti i ukazao na veze čitavih kulturnih krugova". Između 1870-1890. g. vršio je iskopavanja u Maloj Aziji i kod brda Hissarlika pronašao je ostatke antičke Troje. 1876. g. otkrio je grobove mikenskih vladara, a 1884. g. i kraljevsku palaču u Tirintu. Stručni je suradnik pri njegovim radovima bio W. Dörpfeld, a rezultate je istraživanja iznio C. Schuchardt u djelu "Schliemanns Ausgrabungen in Troja, Tiryns, Mykenae, Orchomenos, Ithake im Lichte der heutigen Wissenschaft", Leipzig 1890. Otvaranje mikenskih grobova, koje je Schliemann pripisivao legendarnom kralju Agamemnonu i njegovim drugovima što ih je po njihovu povratku iz Troje ubila Klitemnestra, izazvalo je velik interes arheologa, historičara, lingvisti i drugih znanstvenika širom svijeta. Sve intenzivnija iskapanja, koja još i danas vode uglavnom grčki i engleski arheolozi, omogućila su potpunije sagledavanje prethistorijskog a osobito brončanog doba na području cijele Grčke. Istovremeno je, što je i razumljivo, nastao cijeli niz novih pitanja i problema, posebno što se tiče porijekla i autohtonosti grčkih prethistorijskih kultura. Tako je još uvijek nejasno u kolikoj se mjeri civilizacija brončanog doba u Grčkoj može smatrati zaista grčkom i koliko se može smatrati da se legende koje se na nju odnose doista temelje na historijskim činjenicama.

Kad je 1900.g. sir Arthur Evans, engleski arheolog, otkrio ostatke Knososa, najvećeg mitskog i povijesnog naselja na otoku Kreti, za koje se kasnije utvrdilo da je znatno starije a i daleko razvijenije već po svojoj strukturi od Mikene, ispunila se još jedna praznina u proučavanju egejskih kultura. Naime, egejska se civilizacija razvila najvjerojatnije na Kreti, a mikenska je, čini se, bila samo njen odraz. Nosioci su mikenske kulture bili Ahejci, grčko pleme koje je pokorilo najstarije stanovnike Grčke - Pelazge, a, dolaskom na Kretu, i Krećane. Ahejci na Kreti preuzimaju njihovu kulturu i umjetnost, a oko 1100.g.pr.n.e. pojavom grčkih Dorana doživljavaju sudbinu starijih Pelazga. Međutim, jedna od mnogobrojnih zagonetki, koja još ostaje nauči da je riješi, odnos je tih dviju civilizacija. Kao što Hood kaže problem je u tome "da li je mikenska (civilizacija) samo najmlađi oblik kretske koja se možda osvajanjima i kolonizacijom proširila po cijeloj egejskoj oblasti ili je ona potpuno nezavisna kultura koja uz izvjesne kretske utjecaje odražava duh kontinentalnih stanovnika."

Što se tiče periodizacije neolitskih i brončanodobnih kultura, kako u kontinentalnom dijelu Grčke tako i na Kreti i egejskim otocima, općenito je prihvaćen Evansov sistem izrađen prema tipološkim, stilskim i dekorativnim elementima na keramici. Na temelju odlične stratigrafske slike, dobivene prilikom iskopavanja u Knososu, sa devet točno izdiferenciranih slojeva od kojih veći dio sadrži neolitski materijal, Evans je kretske brončano doba, a naziva ga minojskim (prema Minosu kralju Knososa), podijelio na stariju, srednju i mlađu fazu, a svaku je od njih razdijelio još na tri stupnja.

1918.g. izrađena je nova podjela prema kulturnim područjima, tako da u kontinentalnom dijelu Grčke egzistira heladska kultura, na obali Male Azije i egejskim otocima kikaladska kultura i na Kreti minojska kultura. Sve su tri kulturne grupe u svojoj posljednjoj fazi gotovo paralelne, pa se kasnoheladski i kasnokikaladski stupnjevi često nazivaju zajedničkim imenom mikenski period.

Zahvaljujući jakim trgovačkim vezama Krete s Egiptom i Bliskim Istokom nije bilo teško odrediti apsolutnu kronologiju, osobito što se tiče starijih faza egejskog mlađeg brončanog doba. U Egiptu i Siriji nađeno je mnogo keramike uvezene iz egejskih krajeva. Na malom lokalitetu Tell-el Amarna u srednjem Egiptu, engleski je arheolog i egiptolog sir William Matthew Flinders Petrie početkom 20.stoljeća pronašao u jamama za otpatke palače faraona Akhenatona, koja potječe iz vremena 1370-1352.g.pr.n.e., preko 1300 fragmenata te keramike. Isto je tako u nekropolama iz vremena Amenofisa III i Ramsesa II otkrio mikenske predmete, dok je s druge strane u Jalisu na Rodu pronađen skarabej Amenofisa III a u Mikeni skarabej s imenom kraljice Tiy.

Mnogi su znanstvenici podvrgli oštroj kritici visoku dataciju britanskog arheologa, a sami su odlazili u drugu krajnost i spuštali svoje datume suviše nisko, pa su tako na primjer Ramsay i Murray mikensku kulturu smjestili u 7. stoljeće pr.n.e. Oni koji su razvoj mikenske civilizacije promatrali nešto umjerenije, kao Schuchardt, Perrot i Collignon, i prihvatili sinhronizaciju s egipatskim nalazima datirali su je između 1500-1100.g.pr.n.e.

Sam je grad Mikena u tlocrtu nepravilna trokutasta oblika. Najstarije naselje potječe još iz III milenija pr.n.e. U starije heladske doba (3000-2000.g.pr.n.e.) grad nastanjuju ljudi koji po svom porijeklu

nisu bili Grci. Dolaskom Ahejaca (2000-1600.g.pr.n.e.) stanovništvo se heleniziralo i utvrdilo je akropolu. Schliemann je otkrio dva ulaza u grad: jedan sa sjeveroistočne strane, i drugi, poznat pod imenom "Lavlja vrata", na sjeverozapadnoj strani. Posljednji je ulaz jedan od malobrojnih primjera monumentalne skulpture mlađeg brončanog doba u egejskoj oblasti, sagrađen najvjerojatnije u 14.stoljeću pr.n.e. U njegovoj je blizini Schliemann otkopao tzv. prvi krug (A) kraljevskih grobova iz vremena 1600-1100.g.pr.n.e. Šest grobnica, od kojih je jednu 1877.g. otkrio P. Stamatakis, postavljen od grčke vlade kao nadglednik prilikom Schliemannovih iskopavanja, bilo je opasano dvostrukim kružnim zidom. Kasnije su između 1951-1955. g. nađene i otkopane još 24 grobnice istog tipa i iz tog vremena. Iznad grobova bile su postavljene nadgrobne ploče ukrašene različitim predstavama lova na bikove, dvoboja, naoružanih ratnika, kočija i motivom tekuće spirale. U njima je nađeno mnogo predmeta izrađenih od gline, bronce, srebra i zlata. Tu se susrećemo s čuvenim zlatnim pogrebnim maskama, mnoštvom nakita i oružja koji pripadaju 16. stoljeću pr.n.e. Schliemann na žalost nije ostavio nikakvu dokumentaciju o stratigrafiji iskopavanja i smatrao je da su tijela pokojnika najprije bila spaljena a zatim pokopana. Dörpfeld je ustanovio da pepeo potječe od žrtvovanih životinja i da se ukop vršio bez prethodnog spaljivanja.

Istraživanja je 1886.g. nastavio Christos Tsountas koji je između ostalog otkrio kraljevsku grobnicu u Vafiju južno od Sparte, a 1903-1908. g. radio je na dvama velikim neolitskim lokalitetima u tesalskoj ravnici - Dimini i Sesklo.

Nakon rata, 1951.g., grčki su arheolozi izvan gradskih bedema otkopali brojne grobove a među njima i poznatih devet grobnica s kupolom ili tolosa. To su bile velike nadsvođene prostorije od kamena, koje su najvjerojatnije u 14.st.pr.n.e. zamijenile prvobitne grobove s dubokom rakom kakvi su bili u unutarnjem krugu kraljevskih grobnica. To je bilo vrijeme kulturnog i ekonomskog procvata Mikene, rušenja starih kretskih palača i izgradnje novih, vrijeme podizanja palače u Tirintu. Najveća je takva grobnica tzv. "Atrejeva riznica", a njoj je slična po dimenzijama "Klitemnestrina grobnica", nazvana tako po Agamemnonovoj ženi.

Otkriće je mikenske kulture već na samom početku izazvalo brojne i ponekad nevjerovatne reakcije. Tako je Ulrich Köhler, još 1877.g., dakle odmah nakon završetka prvih radova u Mikeni, postavio već teoriju o porijeklu i nosiocima te kulture. On je smatrao da su Karani, ili neki drugi njima srodan narod Male Azije, došli u egejsku oblast i zajedno s Feničanima, koji su već otprije ovdje trgovali, stvorili mikensku civilizaciju. Na takva ga je razmišljanja navelo to što u prethelenskom svijetu tog područja postoji supstrat nekog azijskog naroda sličnog Karanima klasične epohe. Osim toga to je bilo doba tzv. fenikomanije, kad se na temelju nekih podataka kod antičkih pisaca Feničane smatralo nosiocima i stvaraocima civilizacija od Cipra pa sve do Španjolske. Zagovornici orijentalnog porijekla mikenske kulture bili su još Bérard, Busalt, Pottier i, najgorljiviji među njima, Helbig, dok je M. Collignon bio daleko umjereniji smatrajući da su Ahejci nosioci mikenske civilizacije a da su svoje obrazovanje stekli na Istoku.

15 1883.g. Milchhoefer u djelu o počecima umjetnosti u Grčkoj naglašava autohtonost te kulture, a to argumentira legendama koje su važ-

no mjesto pridavale Mīnosovaj Kreti i arheološkim materijalom, odnosno kretskim i mikenskim pečatima.

Nakon Schliemannove smrti izašla je iz štampe druga edicija Schuchardtove knjige posvećene iskopavanjima njemačkog trgovca. U tom je radu prvi put iznesena teza o većem broju plemena kao nosiocima mikenske kulture koja su ovdje živjela između 1400-1100.g.pr.n.e., a njihovo se uništenje pripisuje Doranima. Tvrdnju o autohtonosti ove civilizacije zastupali su još Heuzey, Perrot i Salomon Reinach. Koliko su fantastične mogle biti neke teorije govori i primjer W.J. Stillmana, američkog konzula, jednog od najoštrijih kritičara Schliemannovih i Dörpfeldovih radova. Stillman je bio uvjeren da blago iz mikenskih grobova kraljevskih vladara pripada galskim plemenima koja su u Mikenu došla u 3.st.pr.n.e., a za palaču u Tirintu tvrdi da je bizantska i datira je u 10.st.n.e.

Poseban problem u izučavanju većine drevnih civilizacija predstavljao je jezik. Da li su nosioci mikenske kulture već govorili grčkim jezikom, i prema tome, kada se grčki jezik pojavio u Grčkoj i kada su se ljudi koji su njime govorili počeli seliti na Kretu? Danas se već sa sigurnošću može reći da je u 14. stoljeću pr.n.e. došlo do velike seobe Ahejaca (nosioca mikenske civilizacije) na Kretu i na obale Male Azije. Osnovu za tu tvrdnju pružile su pločice otkrivene u Bogazköyu iz 14-13.stoljeća pr.n.e. U njima se spominje kraljevstvo Ahyawwa koje se najvjerojatnije može povezati s imenom Aheja.

Evans je još u prvim godinama svojih istraživanja u Knososu otkrio glinene tablice s urezanim natpisima iz mlađeg brončanog doba. Ti su ga neobični znakovi podsjećali na slova, a slične je vidio i na nekolicini starih kretskih pečata. Iskopavanja grčkih arheologa Skiassa i Kourouniotisa 1909.g.u Pihu, legendarnoj prijestolnici Homerova Nestora, navela su Carla Blegena, profesora Univerziteta u Cincinnati, da sa svoje strane temeljitije istraži područje Mesenije. 1939.g. organizirao je prve radove u Pihu i već je na samom početku otkrio palaču i u njoj prostoriju koja je, čini se, služila za čuvanje dokumenata. Da se radi o takvoj sali, zaključio je po brojnim glinenim pločicama (preko 600) ispisanim istim znakovima kao i u Knososu. Iskopavanja je nastavio 1952.g. zajedno s Sp. Marinatosom i pronašao je još takvih tablica, a sve su nosile tragove požara u kojem je palača najvjerojatnije stradala. Otprilike u isto vrijeme i u Mikeni su nađene slične pločice. Kasnije je utvrđeno da su Krećani u različitim fazama brončanog doba upotrebljavali različite sisteme pisanja. Jedno je pismo bilo hijeroglifsko a drugo linearno. Hijeroglifsko se poput egipatskog pisma sastojalo od slika kao što su muškarci, žene, oko, pčela, glave životinja, zvijezde, čamci, kola, muzički instrumenti, dvojna sjekira i drugi. Dijele se na dvije grupe: hijeroglifi A i B tipa. Znakovi su prve grupe arhaičniji a ugravirani su na pečatima i pripadaju srednjominojskom periodu I (2000-1900.g.pr.n.e.). Evans razlikuje 91 znak tog tipa. Hijeroglifi B grupe nastaju u srednjominojskom periodu II (1850-1800.g.pr.n.e.), a nalaze se na pečatima, glinenim pločicama i vazama. Imaju 93 znaka, a 39 je znakova zajedničko objema grupama. Tu se postavlja problem derivacije jednog tipa iz drugog kao i zagonetno napuštanje gotovo polovice starih znakova i zamjenjivanje novima. Tako je Evans u Knososu sakupio sve u svemu 135 znakova kojima će svakako trebati pridružiti nove prikazane na ostalim natpisima Krete.

Postoji još jedna vrsta hijeroglifskog pisma na Kreti, a dokumentirano je samo jednim jedinim spomenikom. To je čuveni disk od pečene gli-

ne iz Festosa, pronađen 1908.g., a pripada srednjominojskom periodu IIIa (1700-1650.g.pr.n.e.). Redovi se teksta nalaze s jedne i druge strane diska a idu spiralno od njegove ivice prema centru. Disk sadrži 241 znak, a ti su znakovi vertikalnim linijama podijeljeni na 61 grupu. Svega je 45 znakova različito što je previše za alfabet a premalo za silabičko i ideografsko pismo. Između ostalog zagonetna je i funkcija tog predmeta. U početku se mislilo da je imao kultnu namjenu pa su ga neki smatrali himnom boginji Rei, napisanom grčkim jezikom. Lavlja je glava sugerirala Evansu da se radi o odi u čast Velike Boginje. Raspored hijeroglifa stvarao je predodžbu o egipatskoj igri "zmija". Različite su hipoteze i o porijeklu tog predmeta. Analizirajući pojedine znakove-slike učenjaci su bili skloni da ih prema nekim karakteristikama pripišu i izvjesnim narodima. Čini se da se većina priklonila Kretschmerovu mišljenju prema kojem bi Karija bila mjesto nastanka tajanstvenog diska. Kao dokaze za tu tezu navode uz već spomenute trgovačke veze Karije i Krete i dva znaka od kojih jedan predstavlja neku vrst pokrivala za glavu a drugi okrugli štít - oboje karakteristični elementi karijske nošnje.

Doro Levi je u Festosu pronašao glinene pločice s tzv. linearnim pismom u kojem svaki znak označava jedan slog. To slogovno pismo, za razliku od nešto kasnijeg, dobilo je u nauci naziv linear A pismo, a u upotrebi je bilo već od srednjominojskog perioda I, možda čak i prije 1850.g.pr.n.e. Malobrojni natpisi, od kojih veći dio potječe iz Hagije Trijade (oko 186 tekstova i 86 fragmenata), bili su ugravirani na kamenim i brončanim predmetima i pločama. Neki misle da su se tim pismom služili uglavnom onda kada su pisali tintom na nekom vrsti papira izrađenoj ili od papirosa ili, prema jednoj legendi, od palmova lišća. Na nekoliko glinenih pehara iz Knososa sačuvale su nam se riječi ispisane tintom. Pismo se sastoji od 90 znakova a 76 od njih imaju silabički karakter, dok su ostali ideogrami. Pitanje jezika tekstova pisanih linearnim pismom A za sada je još uvijek neriješeno, ali već postoje hipoteze stvorene na osnovi dešifriranja linearnog pisma B.

U Knososu, a kasnije i u Pilu i Mikeni, pronađene su arhive glinenih pločica s linearnim pismom tipa B, koje je, čini se, bilo u upotrebi oko 1450.g.pr.n.e. i potpuno je potisnulo raniji tip A. Prema Ventrisu i Chadwícku pismo sadrži 87 znakova, a Myres smatra da ih ima 91. Jedan je njihov dio proizišao iz lineara A, iako se susreću i ideogrami koji su, čini se, pozajmljeni od hijeroglifa. Nasuprot ranijem tipu pisma, ovdje raspolažemo velikim brojem otkrivenih tekstova: Evans i Myres su u "Scripta Minoa" objavili 1722 teksta iz Knososa, a nakon iskopavanja vršenih 1939. i 1952.g. u Pilu moglo se rekonstruirati 918 tekstova. I Mikena je također dala svoj prilog: 39 glinenih tablica s linear B pismom.

Najranije pokušaje transkripcije tog tipa pisma duguje Emmettu Bennettu koji je ustanovio klasifikaciju znakova. Prvi koji je postavio hipotezu da je linearnom B pisan jedan indoevropski grčki dijalekt ili neki drugi njemu blizak jezik bio je bugarski lingvist Vladimír Georgiev. Engleski je arhitekt M.Ventris uz pomoć D.Chadwicka pokušao pročitati to pismo i u tome je imao uspjeha. Naime, kad je 1940.g. publiciran prvi njegov rad "Uvod u minajski jezik", Ventris je još polazio od pretpostavke da se radi o etruščanskom jeziku, ali kad ga je 1952.g. napokon uspio dešifrirati, otkrio je da je to jedna arhaička vrsta grčkog jezika, dosta bliska Homerovu dijalektu. Mnogi su se usprotivili tome što jedan "nefilolog" neprofesionalno tumači jezik, ali do da-

nas nitko nije uspio ne samo pronaći bolju interpretaciju nego ni ozbiljno ugroziti Ventrisova tumačenje. Ventris je u svakom slučaju odredio polaznu točku za dekodiranje: riječ je, očigledno, o grčkom jeziku pisanom silabičkim pismom.

Što se tiče sadržaja tih tablica, radi se o arhivskim dokumentima u kojima se nabrajaju dobra kraljevskog dvora, zatim razni porezi, izvještaji, popisi i računi, darovi hramovima i pojedincima. To je po svoj prilici bilo samo privremeno godišnje bilježenje koje se kasnije prenosilo na papiruse. Zbog ograničenosti sadržaja tablice nam malo pomažu da upoznamo mikensku civilizaciju. Na osnovi transkripcije linear B pisma izvršeni su i pokušaji interpretacije linear A tipa. Utvrđeno je da se jedan dio znakova linear B tipa nalazi i u tipu A. Prema Evansovu prijedlohu kretska su pisma među sobom ne samo kronološki nego i genetski vezana: iz najstarijih hijeroglifa A nastali su hijeroglifi B, a iz njih se razvilo linear A pismo, a ono je poslužilo kao temelj za stvaranje lineara B u srednjominojskom periodu IIIa (1700-1650.g.p.r.n.e.).

Pisani spomenici, kao i spomenici materijalne kulture u Mikeni, stvaraju u nama različite predodžbe i o mikenskoj religiji. Čini se da se panteon olimpijskih bogova počeo razvijati već u ahejskom društvu, ako je točna činjenica da su na pločama iz Pila pročitana imena bogova: Zeus, Hera, Dionis, Posejdon i drugi. U likovnoj umjetnosti Mikene pod utjecajem Krete javljaju se prikazi religioznih obreda, žrtvovanja, ritualnih plesova, adoracije bogova i druge slične scene. Mikenska svetišta bila su mala i rijetka, ali su se neka od njih održala i u kasnijem tzv. homerskom društvu, a sakralni su predmeti, kao rogovi i dvojne sjekire, podsjećali na vezu minojskih i helenskih kultura. Kretski se utjecaj odrazio još i na zidnom slikarstvu koje se u srednjamikenskom razdoblju sve više upotrebljava za uljepšavanje palača Mikene, Tirinta, Pila i Orhomena.

Arheološki je materijal najobilnije zastupljen u inventaru "kruga grobova". Kao primjer može nam poslužiti grob br.3, jedan od prvih koje Schliemann otvorio, a sadržavao je otprilike 870 predmeta izrađenih od različitih vrsta materijala. Kao pogrebni prilozilci pokojnika tu su se nalazili zlatni dijamanti i lančići, reljefno ukrašeni srebrni i zlatni pehari, bogato ornamentirani i tehnički izvanredno izvedeni mačevi i noževi, brojna prstenje, predmeti od slonovače i drago kamenje što je vjerojatno uvezeno iz Sirije i Egipta, predmeti od stakla, fajanse, alabastera i mnogobrojni privjesci. Svi ti nalazi zajedno s raznovrsnim keramičkim posudama, u koje se stavljala hrana za pokojnika, po svom stilu i tehnici odaju s jedne strane originalnost mikenske kulture a s druge strane sličnost s materijalnom kulturom Krete. Lovačke i ratne scene koje se kao motivi isprepleću na oružju, vazama, poklopcima škrinja, pa čak i na ženskim ukrasnim predmetima pokazuju njihovu lokalnu izradu. Nasuprot tome, na Kreti prevladavaju scene iz kulta i dvorskog života, a kasnije, pod sve snažnijim kretskim utjecajem i mikenski će se umjetnici poslužiti tim motivima. Individualnost mikenske kulture očigledna je osobito u portretnim pogrebnim maskama izrađenim od zlata i elektruma. Šest takvih maski, koliko ih je pronađeno, predstavljaju jedinstven primjer te umjetnosti na čitavu egejskom području.

Dak je Evans smatrao da su Krećani bili prvi koji su napali i osvojili Argolidu i nakon toga ovdje nametnuli svoj stil i način izrade u um-

jetnosti, većina drugih znanstvenika tvrdi obrnuto. Stanovnici su Mikene u 15. st. p. n. e. napali Kretu i razorili kretske palače, a time izazvali propadanje kretske kulture. Oni smatraju da se samo na taj način može protumačiti visok kvalitet i isto tako velik kvantitet materijala koncentriranog iznenada u rukama mikenskih vladara koji su sahranjeni u grobnicama "kruga grobova". Tom su prilikom i utjecaji s Krete postali direktniji i neposredniji, čime se može objasniti, na primjer, riton u obliku glave bika sa zlatnim rogovima, pronađen u "krugu grobova".

1950-1952. g. otkopane su u Mikeni izvan njenih zidina dvije kuće koje su prema velikom broju otkrivenih pitosa očito pripadale trgovcima. U jednoj je od njih - a to je jedinstvena pojava kad je riječ o privatnoj kući - pronađeno 39 plačica sa znakovima linear B pisma. Takve su se glinene tablice inače čuvale u palačama.

U 14. i 13. stoljeću pr. n. e. nastaju u Mikeni fortifikacioni i dvorski objekti, a od njih su svakako najinteresantnije tvrđava i kraljevska palača. Sjeverno od tih građevina arheolozi su otkrili velik kompleks gospodarskih zgrada. Dakako, pronađeni su i mnogi drugi arhitektonski ostaci, ali njihov bi opis nadilazio granice ovog članka. 14. i 13. stoljeće pr. n. e. bilo je ujedno i vrijeme širenja mikenske umjetnosti po cijelom Sredozemlju, a čemu svjedoče brojni predmeti mikenskog stila nađeni na tom području.

Velika je seoba dorskih plemena u 13. i 12. stoljeću pr. n. e. izazvala definitivno uništenje i razaranje mikenskog i ketskog kraljevstva koje je i nakon propasti uspjelo prenijeti niz elemenata svoje bogate baštine na grčku kulturu I milenija pr. n. e.

RESUME

Aperçu des recherches mycéniologiques

Maja Škiljan

Mycènes, ville antique, est située dans le Péloponnèse, sur une acropole de 278 m de hauteur. Schliemann a fait les premières fouilles en 1874 et il a découvert le cercle intérieur de tombes royales. Leur mobilier comprend les produits d'obsidienne et une quantité de métaux précieux, dont les masques funéraires d'or et les armes de bronze. En 1951 les archéologues grecs ont mis au jour huit tombes royales du cercle extérieur. Ces grandes tombes, groupées en deux cercles

(B 1610-1570, et A 1570-1490), se distinguent par leurs stèles avec des scènes de guerre et de chasse gravées.

Vers 3000-2000 Mycènes fut habitée par une population non grecque qui s'hellénisa avec l'arrivée, entre 2000-1600 av. J.-C., des Achéens qui fortifièrent l'acropole. Aux 15 et 14 s. av. J.-C. les fosses des tombes sont remplacées par les tholoi. Le Trésor d'Atrée ou Tombe d'Agamemnon est la plus grande et une des dernières parmi les neuf tholoi de la cité. En dehors de ces tombes de grandes familles et de belles offrandes funéraires qui y furent déposées mais que, pour la plupart, ont malheureusement disparu, l'art mycénien se manifeste dans sa céramique, qui a déjà son style propre, mais qui ressemble aux vases de Crète. C'est à ce moment que Mycènes atteignit son apogée culturelle et économique, après la destruction de Cnossos. Au cours de l'helladique récent (1600-1100) fut construit un nouveau palais, avec son entrée principale - "La Porte des Lionnes".

Au 13 s. av. J.-C. les villes et les palais dans la péninsule hellénique améliorèrent leurs moyens de défense. Les Mycéniens ont construit leurs murs cyclopéens (8 à 10 m d'épaisseur). Vers 1200 av. J.-C., à l'arrivée des Doriens, Mycènes a été totalement détruite.

Les fouilles récentes, grecques et anglaises, qui sont toujours en cours, ont mis au jour de nombreuses maisons privées. Les archives du palais (trouvées à Mycènes, à Thèbes et à Pylos) montrent un grand nombre de tablettes d'argile portant les comptes annuels écrits en linéaire B, écriture créée au 15 s. sur le modèle du linéaire A, et qui s'est révélée comme transcription de la langue de la péninsule hellénique, une forme très ancienne du grec (transcription faite par M. Ventris).

La religion mycénienne nous est à peu près inconnue. Les œuvres d'art montrent scènes des sacrifices et des prières; les textes des archives citent un grand nombre de dieux et qui comprennent à la fois les grandes divinités de l'Olympe au 1er millénaire et des personnages divins qui, à l'époque classique, ne sont plus connus que par des cultes locaux ou des légendes.

À l'époque des palais il y avait un extraordinaire développement du commerce si on juge d'après le nombre des vases mycéniens des 14-13 s. av. J.-C. qu'on retrouve sur la côte de la Méditerranée orientale.

La civilisation mycénienne, née au contact de la Crète au 16 s., avait atteint son apogée avec l'essor des relations commerciales établies avec le Proche-Orient; elle sombre au moment où une invasion des Peuples de la Mer coupe les routes maritimes et met fin à des échanges, indispensables pour un peuple plus habile qu'imaginatif.